

CARL-GUSTAF ANDRÉN:

Dialogen i samhällsdebatten

I Svensk Tidskrift nr 8/1982 uppmanade Anders Arfwedson akademikerna att delta i samhällsdebatten. En av orsakerna till akademikernas tystnad är den allt intensivare studietakten, skriver universitetskansler Carl-Gustaf Andrén. De studerande skulle behöva ägna tid och kraft åt en friare diskussion om samhälls- och livsåskådningsfrågor med lärare, forskare och medstudenter inte minst från andra studieområden. Studietiden är ju inte bara avsedd att ge yrkesutbildning och viss allmänbildning utan också personlighetsbildning. Dialogen i samhällsdebatten är en livsviktig förutsättning för högskolans aktiva deltagande i samhällsutvecklingen.

Anders Arfwedson och Torgny Segerstedt har i artiklar i Svensk Tidskrift diskuterat akademikernas tystnad i den allmänna samhällsdebatten. Varför hörs inte akademikerna, har de frågat, och som kontrast beskrivit det tidiga 60-talet och tiden dessförinnan. Då spelade universitetens och högskolornas forskare och lärare en viktig och profilerad roll i samhällsdebatten: de var efterfrågade deltagare i offentliga diskussioner, vid studentföreningarnas arrangemang och på tidningarnas kultursidor. Idag har studentföreningarna förlorat mycket av sin vitalitet, offentliga debatter är föga vanliga och på tidningarnas kultur- och debattsidor dominerar politiker och en ganska liten grupp allmänna kulturskribenter.

Per Stjernquist har i samma tidskrift pekat på hur man kan delta i debatten på många olika sätt. Samtidigt understryker han att akademikerna inte har någon särställning i själva samhällsdebatten.

Till viss del kan författarna sägas ha helt rätt – med det tillägget att akademikerna ofta inte hörs ens på hemmaplan. Orsakerna till förändringen kan vara svåra att urskilja. Säkerligen har förändringarna inom besluts- och auktoritetsmönstret starkt bidragit liksom den korporativistiska utvecklingen som ställt individen mer åt sidan. Det finns också andra förändringar.

Med studentföreningarnas bortdöende och en allt intensivare studietakt har dagens studerande varken möjligheter eller tid att ägna sig åt debatter av det slag som var så vanliga under tidigare decennier. Postseminarier och andra arrangemang för friare diskussion finns förvisso

kvar men för en mer tynande tillvaro. Man kan kanske tala om en hårdare "produktionstakt" vid dagens universitet och högskolor. Därmed försvinner tyvärr också mycket av den tid och kraft som de studerande skulle behöva ägna åt en friare diskussion om samhälls- och livsåskådningsfrågor med lärare, forskare och yngre/äldre medstudenter inte minst från andra studieområden. Samtidigt har storleken på universitet och många högskolor medfört ökad anonymitet och begränsade kontaktmöjligheter utanför det egna studieområdet. För den studerandes framtida verksamhet är det viktigt att det under studietiden också finns utrymme för kontakt med och deltagande i samhällsdebatten – och att detta upplevs som legitimt. Studietiden är ju inte bara avsedd att ge yrkesutbildning och viss allmänbildning utan också personlighetsbildning.

Dubbelroll för akademikerna

Akademikernas roll i den allmänna samhällsdebatten kan sägas vara dubbel. Arfwedson talar i ganska allmänna ordalag om akademikern som sannings-sökare. En akademiker, dvs en högskoleutbildad, har rimligtvis inom sitt eget utbildnings- och FoU-område en uppenbar expertroll. Här har han/hon både förutsättningar och skyldigheter att gå in i samhällsdebatten och använda sitt kunnande för att belysa en aktuell fråga.

I samhällsfrågor som ligger utanför det egna expertområdet har akademikern knappast en sådan särställning i debatten – vilket Per Stjernquist också framhåller (i Svensk Tidskrift nr 9–10/82). Vana vid att kritiskt granska argument, bedöma

och använda källmaterial, tillämpa internationella erfarenheter mm ger en högskoleutbildad – får man hoppas – vissa speciella förutsättningar att ge bidrag till debatten även utanför det egna expertområdet. Säkerligen ska vi dock vara försiktiga med att tilltro akademikern en allroundkompetens.

Genom högskolereformerna har många forskares och högskolelärares debattintresse intriktats mot just dessa reformer, av naturliga skäl, eftersom reformerna "drabbat" den egna arbetsplatsen och egna arbetsrutiner. I många fall har också debattintresset kommit att koncentreras till frågor som för en bredare läsekrets kan te sig avgränsade. Det finns en risk om forskare och lärare hellre diskuterar de egna arbetsvillkoren, när de i första hand borde ta upp de egna arbetsresultaten och dessas plats i samhällsutvecklingen.

I Sverige har universitet och högskolor behållit och närmast stärkt det förtroende de tidigare åtnjutit. I den offentliga debatten i dagens Sverige knyts mycket stora förväntningar och förhoppningar till universitetens forskare och lärare. Förhoppningarna gäller inte minst deras möjligheter att genom forskning och utbildning bidra till en positiv samhälls- och välfärdsutveckling – om och först på sikt. Tillväxten av resurser för forskning – och markeringen av att offentligt finansierad forskning i stor utsträckning bör fullgöras vid universitet och högskolor – är goda exempel på förtroendet för dem. Med det utgångsläget kan man hävda att dagens akademiker har med europeiskt mått mätt mycket goda förutsättningar att göra en uppmärksam in-sats också i samhällsdebatten.

En livsviktig dialog

Sakinformation och upplysning om vetenskapliga landvinningar är emellertid en sak. Debatt kring samhällsfrågor en annan. Det är viktigt att också akademikerna gör sin stämma hörd i denna debatt och att omvärlden inte bara lyssnar utan också reagerar, i annat fall avstannar debatten och blir lätt till en monolog eller tystnar helt. Samtidigt kan man konstatera att det är svårt att få till stånd en dialog mellan akademikerna och omvärlden, mellan högskolans lärare och forskare och det omgivande samhället, en dialog där man talar samma språk och

förstår varandra. Dialogen i samhällsdebatten är en livsviktig förutsättning för högskolans aktiva deltagande i samhällsutvecklingen.

Akademikerna behövs i samhällsdebatten. De bör höras mer än hittills. Det finns anledning att lyssna på dem med tanke på deras speciella förutsättningar utifrån deras särskilda kunskaper och erfarenheter. Det finns också anledning att svara. Man måste samtidigt vara på det klara med vilka kompetensroller man rör sig med. Målet måste för båda parter vara dialogen, samtalet – inte solopresentationen.